

Znovuzrození v království - Kontemplace (závěr)

Karel Funk

Kolem čeho převážně krouží naše mysl? Často chceme působit jen na vnější okolnosti, události, podmínky a pomíjíme to, co můžeme dělat sami se sebou a kdykoliv. Tak čekáme na vysněné příležitosti a ty skutečné nám unikají pod rukama. S potěšením někdy setrváváme na cestě planých libých činností a pak s nelibostí řešíme problémy, které takto vznikly. Tím, že i na naši ideu "duchovního pokroku" nabalujeme jen své navyklé chtění, je pro nás mnohdy cesta k vyššímu naplnění neschůdná a nereálná. Ve jménu "duchovních ideálů" často jen zakopáváme své negace "pod koberec", namísto abychom si je připustili, uvědomili, naučili se s nimi žít a pak je jen přestávali brát vážně jako přebytečnost, kterou s sebou již netoužíme dál vláčet.

Já jsem syn boží...

A vše je shrnuto v tom, že si uvědomíme jedno – ne větu, ale zkušenost: "Já Jsem". Zde nejde o filozofickou kontemplaci. Není to statické uvědomění metafyzických podstat. Není to kontemplace abstraktních myšlenek. Je to náboženské poznání Boha. Docházíme k němu svým životem v Bohu nebo svým "synovstvím", jak říká Nový zákon. "Neboť každý, kdo je veden Božím duchem, je syn Boží... Duch sám vydává svědectví našemu duchu, že jsme synové Boží..." Mluvíme tedy o kontemplaci, která je náboženským darem přesahu. Není plodem našeho úsilí. V kontemplaci si uvědomujeme, v jistém smyslu dokonce zakoušíme to, v co každý křesťan nejasně věří: "Nejsem už já, ale žije ve mně Kristus." Proto je kontemplace víc než úvaha o abstraktních pravdách o Bohu, víc také než afektivní rozjímání o věcech, v něž věříme. Je probuzením, osvícením a údivným intuitivním uchopením, při kterém láska získává jistotu, že Bůh tvořivě zasahuje do našeho denního života. Proto kontemplace "nalézá" jasnou představu o Bohu a neudrzuje ho v ní jako vězně, ke kterému se může vždy vrátet. Naopak, on nese kontemplaci do své oblasti, svého tajemství a své svobody. Kontemplace je čisté a panenské poznání. Jediný způsob, jak se zbavit mylného chápání kontemplace, je zakusit ji. Kontemplace nemůže být naučena. Může být jen naznačena, nabídnuta, ukázána, symbolizována. Čím objektivněji a vědecktěji se někdo snaží ji analyzovat, tím více ji zbavuje jejího obsahu. Když popisujeme "reakce" a "pocity", znamená to, že kontemplaci umístíme tam, kde ji není možno nalézt, do povrchního vědomí, kde ji chceme pozorovat reflexí. Ale tato reflexe a toto vědomí jsou právě částí vnějšího já, které "umírá" a v pravém probuzení kontemplativního člověka je odloženo jako pošpiněné šaty. Kontemplace není, nemůže být funkcí tohoto vnějšího já. Toto povrchové já není ta pravá a skrytá osoba, která stojí před Bohem, před Božíma očima. Kontemplace není jen pro pasivní a klidné povahy, pochopitelně. Není to pouhá nečinnost, sklon k duševnímu klidu. Kontemplativní člověk není člověk, který jen sedí a přemýšlí. Kontemplativní intuice nemá nic společného s povahou.

Kontemplace není únik

Lidé se vyčerpávají, když se snaží dosáhnout kontemplace, jako by to byl nějaký vnější předmět, třeba hmotné štěstí nebo politický úřad. Ale kontemplace nemůže být předmětem vypočítavé ctižádosti. Není to něco, co si můžeme naplánovat svým praktickým rozumem, ale živá voda ducha, po které žízníme tak, jako štvaný jelen žízní po řece v pustině.

Kontemplace není stavem tranzu nebo extáze, neslyší se při ní náhlá slova. Ať nikdo nedoufá, že při kontemplaci najde únik z konfliktů, úzkostí či pochyb. Naopak, hluboká, nevyslovitelná jistota kontemplativní zkušenosti probouzí tragickou úzkost a otvírá v hlubinách srdce mnoho otázek podobných ranám, které bez ustání krvácejí. Neboť každému zisku v hluboké jistotě odpovídá vzrůst povrchové "pochybnosti". Tato pochybnost se nijak neprotiví pravé víře, ale nemilosrdně zkouší a vyslýchá pochybnou "víru" všedního života, lidskou víru, která není nic jiného než trpné přejímání běžných názorů. To nepravá "víra", v níž často žijeme a kterou někdy ztotožňujeme se svým "náboženstvím", je podrobena neúprosnému výsledku. Toto trápení je jakýsi soud ohněm, ve kterém nás světlo neviditelné pravdy, které nás zasáhlo v paprsku kontemplace, nutí zkoumat, pochybovat a nakonec zavrhnout všechny předsudky a konvence, které jsme dosud přijímali, jako by to byla dogmata. Proto je jasné, že pravá kontemplace je neslučitelná se spokojeností a samolibým přijímáním předem utvořených mínění. Není to lék proti bolesti. K jakému "celopalu" dochází v tomto stálém zpopelňování starých otřelých slov, frází, hesel, racionalizací! Nejhorší na tom je, že i zdánlivě svaté pojmy hynou spolu s ostatními. Je to hrozné rozbíjení a pálení model, očista svatyně, takže žádná rytina nemůže zabírat místo, které Bůh přikázal nechat prázdné: střed, existenciální oltář, který prostě je. Žijeme uprostřed stále se měnící skutečnosti. To nás má probudit k nepřetržitému dialogu s Bohem. Tím není ustavičné "povídání" nebo lehkovážně konverzační forma citové modlitby, ale dialog lásky a volby. Dialog hlubokých vůlí.

Zajatcem svého já

Ve všech životních situacích k nám přichází "Boží vůle" nejen jako vnější diktát neosobního zákona, ale jako vnitřní výzva osobní lásky. Běžná představa, že Boží vůle je záhadná a libovolná síla, která se na nás neúprosně a nepřátelsky snáší, vede lidi ke ztrátě víry v Boha, protože poznávají, že takovouto sílu nemohou milovat. Takový pohled na Boží vůli dohání lidskou společnost k zoufalství. Tyto svévolné "diktáty" panovačného a necitelného Otce jsou častěji semenem nenávisti než lásky. Máme-li takovou představu Boží vůle, nemůžeme hledat tajemné a důvěrné setkání, ke kterému dochází v kontemplaci. Budeme jen toužit po tom, abychom od Boha utekli co nejdále a navždy se skryli před jeho tváří. Tolik závisí na představě Boha! A přece žádná představa Boha, ani ta nejčistší a nejdokonalejší, ho nevyjádří tak, jaký skutečně je. Naše představa o Bohu nám říká víc o nás než o něm. Musíme se naučit poznávat, že Boží láska k nám přichází v každé situaci a přichází pro naše dobro. Jeho nevyzpytatelná láska přichází, aby nás probudila. Pravda, toto probuzení zahrnuje v sobě smrt našeho vnějšího já, proto se budeme bát jeho příchodu, a to v té míře, v jaké jsme se ztotožnili s tímto vnějším já a připoutali se k němu. Mysl, která je věznem běžných představ, a vůle, která je zajatcem vlastního chtění, nemůže přijmout semena svobody, jsem-li zamilován do otroctví. A jak mohu pěstovat touhu po Bohu, jsem-li naplněný jinou a opačnou touhou? Bůh do mne nemůže zasadit svobodu, protože jsem vězeň a ani netoužím, abych byl svobodný. Miluji své zajetí a vězním se v touze po věcech. Proto se musím naučit zbavovat toho, co je obvyklé a běžné, a souhlasit s tím, co je nové a neznámé. Musím se naučit "opustit sebe", abych se znovu našel. Kdybych vyhlížel Boha, každý okamžik a každá událost by zasévaly do mé vůle zrna jeho života a ta by jednoho dne vyrostla v úžasnou úrodu.

Necht' je má vůle vůlí boží

Boží láska mne ohřívá ve slunci a posílá chladný déšť. Živí mě chlebem, který jím, a živí mě také hladem a postem. Boží láska mi posílá zimní dny, kdy jsem nachlazený a nemocný, a horké léto, kdy pracuji a mé šaty jsou zcela propocené. Ale Bůh na mne také dýchá lehkým vánkem z říčky a větříkem z lesa. Boží láska mluví ke mně zpěvem ptáků a šuměním potoků, ale také zpoza hluku města mluví ke mně Bůh ve svých úsudcích, a všechny tyto věci jsou semena, která mi posílá jeho vůle. Jestliže tato semena zapustí kořeny v mé svobodě a jestliže jeho vůle poroste z mé svobody, stanu se láskou, kterou Bůh je, a má sklizeň bude jeho slávou a mou radostí. A já vyrostu s tisíci a miliony jiných svobod v jeho zlaté, velké pole, které chválí Boha, plné zlaté pšenice. Jestliže ve všech věcech vidím jen horko a chlad, jídlo nebo hlad, nemoc nebo práci, krásu nebo potěšení, úspěch nebo nezdar, hmotné dobro nebo zlo, jež mé skutky získaly pro moji vůli, najdu jen prázdnotu a ne štěstí. Nebudu nasycen, nebudu naplněn. Neboť mým pokrmem je vůle toho, který učinil moc a všechny věci, aby mi dal sebe skrze ně. Mou hlavní starostí by nemělo být potěšení nebo úspěch, zdraví nebo život, peníze nebo odpočinek, nebo třeba i ctnost a moudrost – ještě méně jejich protiklady – utrpení, nezdar, nemoc, smrt. Mou jedinou touhou a radostí ve všem, co se děje, by mělo být poznání: "Kde je věc, kterou Bůh chtěl pro mne. V ní najdu jeho lásku, a když ji přijmu, mohu mu jeho lásku vrátit a s ní mu dát sebe. Neboť v tom, že dám sebe, najdu Boha, a Bůh je věčný život." Když budu s radostí souhlasit s jeho vůlí, když ji budu konat s veselostí, budu mít jeho lásku ve svém srdci, protože má vůle je teď stejně velká jako jeho láska a já se stávám tím, co je on, a on je láska. A když od něho přijmu všechny věci, přijmu do své duše jeho radost, ne proto, že věci jsou to, co jsou, ale proto, že Bůh je ten, který je, a jeho vůle chtěla ve všech věcech mou radost.